

GENÇLERİN YAŞAMINDA BİR SOSYAL SAVUNMASIZLIK OLARAK “SOSYAL ADALETSİZLİK”: YAŞAM DÖNEMİ YAKLAŞIMI

SOCIAL INJUSTICE AS A SOCIAL VULNERABILITY IN THE LIFE OF THE YOUNG PEOPLE: LIFE-CYCLE APPROACH

Araş.Gör.Dr.Filiz YILDIRIM¹

ÖZET

Sosyal adalet, toplumdaki tüm bireyler için adalet olmalıdır. Bir toplumda bu hedefe ulaşılmadığı sürece bazıları gelişmenin nimetlerinden yararlanırken, bazıları bu nimetlerin sadece maliyetini ödemek durumunda kalarak, adaletsiz koşullarda yaşamlarını sürdürecektir. Yaşanan sosyal adaletsizlikler, tüm yaşam dönemlerine yayılma potansiyeli taşıdığı için sosyal olarak savunmasız gruplar ortaya çıkmaktadır. Dünya Bankası'nın savunmasız gruplar arasında tanımladığı 12-24 yaş grubundaki gençlerin bazıları özellikle iş, eğitim ve sağlığa yönelik fırsat ve kaynaklara yeterli bir şekilde erişememekte ve sahip oldukları yetenekleri kullanamamaları yaşamalarına yön veren fırsat ve şanstın mahrum bir yaşam sürdürmek durumunda kalabilmektedirler. Bu çalışmanın amacı adaletsizlik temelinde ortaya çıkan sosyal savunmasızlığı açıklamak ve 12-24 yaş grubunda bulunan gençlerin yaşam dönemindeki sosyal savunmasızlıklardan hareketle gençliğe yönelik sosyal adaletin sağlanmasına ilişkin çözüm önerileri ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal adaletsizlik, sosyal savunmasızlık

ABSTRACT

Social justice must be for all individuals in the society. As long as this target remains unreached in a society, some shall benefit from the benedictions of the progress while some shall live on in an injustice environment just paying the costs of these benedictions. Because the social injustices carry the potential of spreading all periods on a life cycle, socially vulnerable groups do appear. Some of the young people at an age group between 12 and 24 that the World Bank defined among the vulnerable

---

¹ Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: filizyildirim06@hotmail.com

groups cannot sufficiently access to the opportunities and resources directed especially towards business, education and health and not being able to use the skills they have they might remain in a position to live on devoid of opportunity and chance that dominate their lives. The purpose of this study is to explain the social vulnerability that appear on the basis of injustice and to put forward solution suggestions with regard to securing social justice towards the young people starting from the view of social vulnerability in the life cycle of the young people at an age group between 12 and 24.

Key Words: Social injustice, social vulnerability

GİRİŞ

Bugün modern bir toplum; ekonomik, sosyal ve kültürel olarak mikro ve makro düzeyde artan güvencesizlik, belirsizlik ve yetersiz koruma gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Bu riskler çoğu zaman küreselleşme, bireyselleşme, çarpık kentleşme, teknolojik devrim gibi süreçlerin insan yaşamının hemen her alanına yansıyan olumsuz boyutlarıyla tartışılmaktadır. Bu süreç içinde ihtiyaç, eşitlik ve hak etme gibi sosyal adalet bileşenlerine bağlı olarak yaşanan sorunlar toplumun hemen her kesimini etkilemektedir. Gelişme göstergeleri, bir toplumda yaşanan sosyal olarak adaletsiz koşulların etkilediği gruplar arasında çocuk ve gençlerin de yer aldığına işaret etmektedir. Bugün yeni sosyal riskler kapsamında yaşanan sosyal savunmasızlıkların kısa ve uzun süreli olarak gelecek kuşaklara yansıyan sonuçları dikkate alınarak gençlerin ekonomik, siyasal ve sosyal koşullarının yapılandırılması ile geleceğine yatırım önemli bir politika alanı olarak görülmektedir. Çünkü çoğu genç; varlıklı bir ailenin çocuğu olmayan, haklarını kullanamayan ve arayamayan, eşit muamele göremeyen toplumdaki pek çok vatandaşı gibi kendi akranlarının çoğunun sosyal olarak savunmasızlıklarına tanıklık etmekte ya da kendileri de bu savunmasızlıkları yaşayabilmektedir. Savunmasızlık içinde izole eden politikalardan / kurallardan, işsizlikten, sağlık güvencesinin olmamasından, harçlardan, hijyenik olmayan barınma, yetersiz eğitim ya da eğitim olanaklarına erişememek gibi daha pek çok sosyal adaletsizliğe ilişkin sorunlardan şikayet etmektedirler. Geleceği çeşitli kriterlere (cinsiyet, ırk / etnisite vb) göre sınırlanmış, düşük geliri ve "vasıfsız" olarak nitelendirilen sosyal açıdan savunmasız gruplar arasındaki gençlerin koşulları; Dünya Bankasının 2010 yılında yayınladığı "Dünya Gelişme Göstergeleri"nden de anlaşıldığı gibi özellikle yoksulluğa bağlı olarak düşük standartlarda bulunmaktadır (Anonymous, 2010). Bunun yanısıra ayrımcılığa, baskı ve şiddete maruz kalan gençler için sosyal savunmasızlık daha da derinleşmektedir. Böylece savunmasız gençler sosyal bütünleşme ve

bireysel gelişme bakımından yeterli düzeyde olmamakta; toplumsal yaşama aktif birer vatandaş olarak katılamamakta ve gelecek kuşakların yaşamlarına yansıyan olumsuz sonuçlar nedeni ile bir risk grubunu oluşturmaktadırlar. Bu çalışmada adalet(sizlik) temelinde sosyal savunmasızlık açıklanmakta; 12-24 yaş grubundaki gençlerin sosyal savunmasızlıklarından hareketle gençliğe yönelik sosyal adaletin sağlanmasına ilişkin çözüm önerileri yaşam dönemi bağlamında ortaya konulmaktadır.

Sosyal Adaletsizlik

Sosyal adalet, açıkça tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş durağan bir kavram değildir. Aksine dinamiktir. Bu nedenle sosyal adaletin çok iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan bir tanımı bulunmamakla birlikte, farklı boyutlarından yola çıkılarak çeşitli yönleri açıklanmaktadır (Anonymous, 2006a).

Genel olarak sosyal adalet “ortaklaşa iyi”nin gerçekleştirilmesi amacıyla toplumun üyesi olan bireylerle, toplum arasındaki sosyal ilişkilerin düzenlenmesidir. Ayrıca toplumu oluşturan sosyal sınıflar arasındaki ekonomik dengesizliklerin giderilememesi; ekonomik olarak zayıf sosyal sınıfların diğer sosyal sınıflara karşı korunamaması; özellikle emeği ile çalışanların, insan onuruna yaraşır bir asgari yaşam standardına kavuşmalarını sağlayacak şekilde ulusal gelirden pay alamamaları sosyal adaletsizlik olarak açıklanmaktadır. Bu anlamda sosyal adaletsizlik, gelişmenin külfetlerine katlanma ve nimetlerinden faydalanma konusunda sosyal sınıflar arasındaki dengesizliği ifade etmektedir. Bu nedenle genel olarak ekonomik refah unsurlarının sosyal sınıflar arasında dengeli şekilde dağılımı ile yakından ilgili bir kavram olarak sosyal adalet öne çıkmaktadır (Alper, 2007).

Miller (2003)'a göre sosyal adalet “toplumdaki tüm bireyler için adalet” olarak tanımlanmaktadır. Miller bu bağlamda adalet ve sosyal adalet ilişkisini öncelikle adalet ve yönetim arasındaki bağlardan hareketle açıklamakta; günlük yaşamdaki adalete, adilce eylemlerde bulunmak / harekete geçmek üzere ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Bu nedenle günlük yaşamda öncelikle değerler, eylemler ve bilgi ön plana çıkmaktadır. Nitekim sahip olduğumuz değerleri, bunlara uygun eylemleri ve bilgiyi fark ederek günlük yaşamdaki adaletsizlikleri nispeten kolayca görebilir ve neyin adaletsizlik olduğunu bilebiliriz (Miller 2003). Bu yönü ile sosyal adalet; sosyal yaşam dokusunu biçimlendiren amaçlı eylemlerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal adalet; bireysel eylemlerin ortaya çıkışını ve bireysel eylemleri etkileyen kurumsal uygulamaların

incelenmesini gerektirmektedir. O halde sosyal adalet; sınırlı değildir ve toplumda yaşanan pek çok olay ya da duruma bağlı olarak çeşitli süreçleri ve mücadeleleri gerektirir. Ancak bazıları bu dünyada daha adil koşullarda yaşarken, bazıları için bu dünya zaten adaletsizdir. Bu nedenle günlük yaşamda adil olayların yaşanması, sosyal adaletin sağlanması ile mümkündür.

Gergen (2003)'e göre demokrasilerin güçlenmesi ise bireylerin bağımsız karar vermelerine olanak sağlayan ilişkiler sürecine dayanır. Demokrasi süreçlerinin gelişmesi de; sosyal adalet için harekete geçme olanağı sağlar. Gergen'in demokrasi prensipleri; grup bütünlüğünü, zamana ilişkin tarih bilincini ya da vatana bağlı olma gibi bir entegrasyonu ve sosyalden bireysele doğru düşünce yapısının gelişmesini gerektirir (Gergen, 2003). Bu bağlamda özellikle demokratik bir toplumda eğitim almış birey, sadece mesleki olarak değil; aynı zamanda felsefi ve siyasal sorgulara göre de yaşamda dağıtılan "iyi" ve "kötü" şeylerin hangisinin etik hangisinin değerli olduğundan yola çıkarak bir değerlendirme yapar. Bu nedenle kişisel ve profesyonel yaşamda etik ve ahlak kavramları, günlük yaşamda bireysel seçimlerle ortaya çıkmaktadır. Bu noktada her bireyin günlük yaşamda yapmış olduğu seçim ve eylemlerinden sorumlu davranmaları sosyal adaletin gereği olarak önem kazanmaktadır (Harrison, 2006).

Miller (1999) bu noktada sosyal adaletin, yaşanan deneyimler bağlamında ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü modern toplumlar kompleks bir yapıya sahip olduğuna göre, toplumsal ilişkiler ve bunların sonuçları da kompleks olabilmektedir. Bu nedenle böyle bir toplumda adalet teorileri de kompleks olacaktır. Bu bakış açısından yola çıkan Miller'ın adalet şemasında "insanların hak ettiği yer, ihtiyaç duyduğu şey ve eşitlik" gibi üç önemli kavram açıklanarak refah devletinin önemli yönlerini ortaya koyan sivil, siyasal ve sosyal hakların eşit dağıtılması ile her vatandaş için eşit statü açıklanmaktadır. Bu hakları kısaca açıklayacak olursak sivil haklar; mülkiyet hakları, yasal güvence ve özgürlükleri içerir. Yasal haklar; oy verme, dernek kurma, anayasaya uygun olarak herhangi bir gösteriye katılmayı kapsar. Sosyal haklar; eğitim, sağlık, toplumsal temelli bakım, barınma ve gelirin sürdürülmesi gibi temel standartlara ulaşabilmeyi ifade etmektedir. Eşit sosyal haklar, refah devletinin önemli belirleyicisi olarak siyasal ve sivil hakların kullanılabilmesi için eşit yeteneklere / özelliklere sahip olmak anlamına gelmektedir. Bireylerin neyi hak edip etmedikleri, ihtiyaçları ya da eşitlik durumları, uygulanan adalet prensiplerine göre davranışların incelenmesini

gerektirir. Bu noktada Miller (2004) sosyal olarak adaletin toplum için olduğunu tartışarak, temel sosyal ve siyasal kuruluşların geçerli adalet prensiplerine göre kaynakları dağıtmasının yeterli olmadığını; ancak bu prensiplerin kendi başına toplumdaki bireyler arasında adil dağıtım açısından makul bir görüş birliği sağlanmasında gerekli olduğunu ileri sürmektedir (Miller, 2004).

Dodson (1993) ise sosyal adaleti; “her sabah yüzleştığınız bir konudur. Nitekim sosyal adalet evde suyun bulunması, pişirme kolaylıkları ve sanitasyon; ailelerin çocuklarını besleyebilmeleri, iş bulmaları ve aynı zamanda kültürel miraslarını bilmeleri ve anlamaları için çocuklarını okula gönderebilmeleridir. İyi bir iş bulma ve belirli bir sağlık düzeyini yakalayabilme; ayırım yapılmaksızın yaşama şansı ve fırsatlarına sahip olabilmektir” şeklinde tanımlamaktadır (Dodson, 1993). Bu bağlamda sosyal adaletsizlik sahip olduğumuz yeteneklerimizi kullanamamak ve yaşamımıza yön veren fırsat ve şansın mahrum olmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle sosyal sistem içindeki adaletsizlikler sosyal açıdan savunmasızlık yaşanması ile sonuçlanabilmektedir (Anonymouse, 2004).

Sosyal Savunmasızlık

Refah düzeyi yüksek ve sürdürülebilir toplumlar inşa etmek, temeli günlük yaşamdaki adaletsizliklerin neden olduğu sosyal savunmasızlıkların üstesinden gelmekle mümkün olmaktadır.

Sosyal savunmasızlık, genel olarak beklenmedik olay ya da stres yaratan duruma maruz kalma ve başa çıkabilmek için zorlanmayı ifade etmektedir. Bu noktada yaşanan riskli koşullar ve belirsizliklerin derecesi ile bu koşulların üstesinden gelebilme kapasitesi ve yeteneği sosyal açıdan savunmasızlığı etkilemektedir. Genel olarak sosyal savunmasızlık objektif ve subjektif göstergeler aracılığı ile açıklanmaktadır. Sosyal savunmasızlığın objektif göstergeleri; hanehalkı ya da bireylerin materyal, ekonomik ve sosyal kapital ile insan kapitalinin yetersiz olması ya da olumsuz yaşam koşullarının üstesinden gelebilme yeteneğinden yoksun olma durumunu ortaya koymaktadır. Subjektif göstergeler ise bir toplumdaki bireylerin ve hanehalklarının refahı, yaşam tatmini, iş tatmini, sosyal desteği, çeşitli organizasyonlara üyeliği ve yaşam kalitesi gibi konulara ilişkin algı ve tutumları ölçmeye yöneliktir (Freyssinet, 2009).

Adaletsizlik temelindeki objektif ve subjektif göstergelere dayanan sosyal savunmasızlıklar; sosyal adaletin ihtiyaç, hak etme ve eşitlik olarak sıralanan bileşenlerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. İhtiyaç; her birey için temel gereklilik olup; kapasite ya da becerilerin kullanılması için hem bireyden hem de toplumdan kaynaklanan koşulların yetersizliğine bağlı olarak muhtemel risk ve

tehlikelere maruz kalma ile ilişkili olmaktadır. Hak etme; özellikle üstün performansla bağlı olarak makam, rütbe, madalya ve ikramiye gibi ödül ile fırsatlara erişmeyi sağlar. Ancak sosyal adaletsizliğin yaşandığı bir toplumda üstün performansla sahip olan bireyin bu ödül ve fırsatlara erişememesi nedeni ile sosyal olarak savunmasızlığı kaçınılmaz olmaktadır. Eşitlik ise toplum içinde her vatandaş için eşit muamele, topluma aktif katılım ve fırsat eşitliğine işaret eder. Aksi takdirde her bireyin iş ve eğitim alanlarına dahil olması, sağlık kurumlarına erişmesi gibi toplumsal olanaklara ulaşabilmesi; bu olanakların gerektirdiği motivasyon, beceri ve yetenekler doğrultusundaki değerlendirmeye bağlı ol(a)mamaktadır. Bu süreçte toplumsal olanaklardan yararlanmak ırk, cinsiyet, din, etnisite ve sosyal sınıf gibi kriterlerin değerlendirilmesi doğrultusunda mümkün olmaktadır. Ayrıca her vatandaşın din ve vicdan özgürlüğü, kişisel güvence, düşünme, kendini ifade etme, oy verme, siyasal yaşama katılma ve bilgiye erişme gibi sosyal, sivil ve siyasal haklarını özgürce kullanabilmesi mümkün olamamaktadır. Böyle bir ortamda toplumdaki her vatandaş için fırsat ve kaynakların uygun bir şekilde dağıtılmasını düşünmek de mümkün değildir (Miller 1999). Bugün dünyadaki pek çok insan, gelişmiş ülkelerin standartlarından düşük bir yaşam sürdürmekte, çoğunlukla yoksulluk nedeni ile ayrımcılık, ötekileştirme, baskı ve şiddete maruz kalarak pek çok hak ve fırsatlardan yoksun ve sosyal açıdan savunmasız bir yaşam sürdürmektedir (Anonymous, 1999).

Yaşam dönemleri açısından sosyal adaletsizlik toplumu, aileyi, yaşlıları, çocuk ve gençleri sosyal açıdan savunmasız bırakabilmektedir. Örneğin çoğu ülkede işsizlik, yetersiz ve korunmasız koşullara sahip olma ya da zorlu iş koşulları gibi daha pek çok nedenlerle çoğu birey, yoksul bir ailede yaşamını sürdürebilmektedir. Genellikle çevreleri tarafından kabul görmemekte ve dışlanmaktadır. İşe girememeleri ya da sadece zorlu iş koşullarında çalışmak durumunda olmalarının nedeni her aileye göre değişmekle birlikte; çoğu zaman öğrenme olanaklarının, kişisel beceri ve deneyimlerinin yetersizliğinden kaynaklanan işin gerektirdiği donanımlara sahip olamamaktadırlar. Diğer taraftan özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin çoğunda yoksulluğa bağlı olarak çoğu yaşlı birey, finansal ve sosyal güvenceye sahip değildir. Çoğu zaman toplumla içiçe yaşamayı arzu etmelerine rağmen, toplumsal yaşamdan izole edilmekte ve sosyal hizmetlere ulaşamamaktadırlar. Emekli olmaları ile birlikte yetersiz sağlık, barınma koşulları, hırsızlık gibi nedenlerle öldürülme korkusu yaşam kalitesini düşürmekte, yaşam tatmini azalmaktadır. Böylece yaşlılar bağımlı ve daha pasif bir yaşam sürdürmekte, bundan aile de etkilenmektedir. Ailenin geçmişi ne olursa olsun; her çocuğun

büyüme, okumak, yazmak, güvenli ve sağlıklı bir çevrede yaşamak için gerekli fırsatlara ve temel yaşam becerilerine sahip olması önemlidir. Yaşın ilerlemesi ile kırılganlaşan yaşam; özellikle çalışma yaşamının hızla değişen taleplerine uyum sağlayabilmek için çeşitli yetenek, bilgi ve özelliklere sahip olmayı gerektirdiğinden her genç için bu fırsatlara sahip olmak önem kazanmaktadır. Aksi takdirde ücretsiz ya da güvencesiz işlerde çalışmak, toplum hatta en yakın çevresi tarafından izole edilmek ve sosyal olarak savunmasızlık sözkonusu olabilmektedir (Anonymous, 1999).

Gençlerin Yaşamında Sosyal Savunmasızlıklar

Toplumsal yaşamdaki adaletsizliklere bağlı olarak geleceği çeşitli kriterlere göre sınırlanmış olan düşük gelirlili ve "vasıfsız" nüfus anlamına gelen sosyal olarak savunmasız gruplar ortaya çıkmaktadır. Bu gruplar gelir düzeyi, etnisite, inanç, toplumsal cinsiyet, yaş gibi faktörlere göre sınıflandırılmaktadırlar (Anonymous, 2002; Anonymous, 2003).

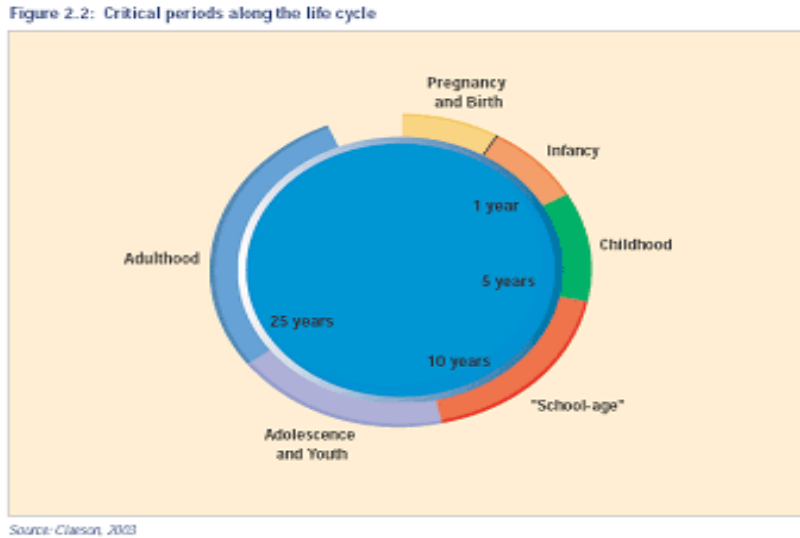
Dünya Bankası yaşanan savunmasızlıkları yaşam dönemlerinden hareketle açıklamaktadır (Anonymous, 2011). Yaşam dönemi, anne karnından ölüncüye kadar yaşam boyu bireylerin ihtiyaçlarının değiştiği yaş dönemlerini açıklamaktadır. Ancak bu dönemlerde değişen ihtiyaçlar, sadece kronolojik yaş ile ilişkili olmamaktadır. Bu nedenle yaşam dönemi; bu dönemler boyunca bireylerin ve hanehalklarının deneyimlediği farklı aşamalar ve yaşam olaylarının yanı sıra, onlara bu aşamalarda verilen anne, ergen, genç, işsiz gibi farklı statülerle de bağlantılıdır. Hızla değişen dünyadaki ekonomik, sosyal, kültürel ve daha pek çok alanda yaşanan dönüşümler ise bu statüdeki bireylerin sadece yaşa bağlı olarak aynı doğrusal yaşam dönemlerinden (doğum, eğitim, evlilik, çalışma, yaşlılık gibi) geçmesini engellemektedir (Cain, 2009).

Yaşam dönemlerindeki bu değişimlerin neden olduğu adaletsizlikler temelinde ortaya çıkan sosyal olarak savunmasız gruplar arasında gençler de bulunmaktadır (Anonymous, 2011). Gençlerin; her birinin farklı özelliklere sahip olmaları ve geniş bir yaş aralığında tanımlanmaları nedeni ile homojen bir grup olmadıklarını söylemek mümkündür. Genel olarak 12-24 yaş grubundaki bireylerin gençlik döneminde olduğu kabul edilmektedir. Bu gençlerin bazıları endüstrileşmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşarken; bazıları da kırsal ve kentsel alanlarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Bazıları okula giderken, bazıları okula gidememekte; hatta bazıları okuma yazma bilmemektedirler. Bazıları uygun koşullarda çalışırken, bazılarının iş gücü sömürülme, bazıları ise bu işlerin işvereni olmaktadır. Bazıları kendi aileleri ile birlikte yaşarken, bazıları ise

ebeveynlerden birinin kaybı, göç, yoksulluk ya da aile içi şiddet gibi nedenlerle akrabalarına, yakınlarına ya da kurumsal bakıma muhtaç olarak yaşamaktadırlar. Bazıları erken evlenmeleri nedeni ile erken yaşlarda ebeveyn olmaktadır. Bazıları ise ırk / etnisiteye bağlı olarak ikinci sınıf vatandaş gibi demokratik katılımdan uzak bir yaşam sürdürmektedirler. Kısaca söylemek gerekirse gençlerin yaşamını cinsiyet, ırk / etnisite, sınıf gibi kategorilere bağlı olarak farklı boyutları ile açıklamak mümkündür. Gençlerin yaşam dönemindeki bu farklı kategorilere göre şekillenen aile ve toplumsal yaşamları onların sosyal savunmasızlıklarını artırmakta ya da azaltmaktadır (Gruskin vd. 2001).

Sosyal adaletsizlik temelinde gençlerin yaşamındaki sosyal savunmasızlık; yaşamlarını etkileme gücüne sahip, bir anlamda olumlu ya da olumsuz / riskli koşullarda bir yaşam sürdürmelerine neden olan yapılarla ilişkili olmaktadır. Bu yapılar, sosyo-ekonomik koşulları, sosyal çevreyi, alt yapıyı, siyasal katılımı ve kültürel normları / kuralları yönlendirerek sosyal savunmasızlığı doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir (Gruskin vd. 2001).

Şekil 1. Yaşam dönemleri boyunca sosyal savunmasızlık (Anonymous, 2011'den uyarlanmıştır)

Bugünün toplumunda adaletsizlik temelindeki sosyal savunmasızlık sadece düşük geliri değil, orta ve yüksek gelir düzeyinde yaşayan gençleri de etkilemektedir. Sosyal koşulları risk altında olan bu gençlerin adaletsizliklere bağlı olarak azalan gelir

kaynakları ve olumsuz yönde değişen yaşam biçimleri nedeni ile refahı ve yaşam kalitesi de düşmektedir (Anonymous, 2006b).

Dünya Bankası (2011)'nin yaşam dönemi yaklaşımında gençlerin yaşadığı sosyal savunmasızlıklar ise kısa süreli ve uzun süreli sonuçları ile açıklanmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü gibi 12-24 yaşları arasındaki gençler sosyal adaletsizliklere bağlı olarak özellikle yeterli eğitim alamamakta; iş alanlarının dışında kalmakta ve sağlık kurumlarına erişemeyerek savunmasız bir yaşama mahkûm olmaktadır. Böylece gençler riskli davranışlar sergileyebilmekte; erken yaşlarda hamile kalabilmekte; HIV/AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara, şiddete maruz kalarak, çoğu zaman erken ölüm riski ile karşı karşıya olabilmektedirler (Anonymous, 2011).

Tablo 1: Gençlerin (12-24 yaş grubu) yaşam dönemindeki sosyal savunmasızlıklar ve olası sonuçları

Gençlerin yaşamındaki sosyal savunmasızlıklar	Sosyal savunmasızlıkların kısa süreli sonuçları	Sosyal savunmasızlıkların uzun süreli sonuçları
<ul style="list-style-type: none"> • İlk-orta ve liseyi tamamlamama, • Formal eğitime erişememe, • Yaşam becerilerinin gelişmemesi, • Yetersiz sosyalizasyon, • Sağlık hizmetlerine yetersiz erişim • Yeterli iş alanlarına erişememe • Gençlerin yaşamlarını etkileyen politika ve kararlara katılamama 	<ul style="list-style-type: none"> • Riskli davranışlara maruz kalma • Erken hamilelik • Madde kullanımı ve bağımlılığı • Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, şiddet ve erken ölümler • İşsizlik • Tehlikeli ve sömürülen iş gücü olma • Toplumdaki karar süreçlerine dahil ol(a)mama 	<ul style="list-style-type: none"> • Yetersiz sağlık koşulları ve bunların sonuçlarının (düşük doğum ağırlığı, HIV / AIDS'in dikey olarak yayılması) gelecek kuşaklara aktarılması • Verimliliğin azalması • Toplumsal ve politik şiddetin kuşaklararasına yayılması • Riskli davranışların insani ve ekonomik maliyeti • Gelecekte daha iyi bir yönetim, sorumluluk anlayışı ve demokrasinin gelişiminde önemli bir insansal kaynak olarak gençlerin kapasite ve becerilerinden yararlanamama

(Anonymous, 2011'den uyarlanmıştır)

Diğer taraftan sosyal savunmasız gençler için işsizlik daha fazla söz konusu olmakta ve genellikle işgücünü istismar eden ya da daha tehlikeli / ağır iş koşullarını (Örneğin Türkiye'de tersane ve maden ocakları gibi yerlerde çalışma) seçmek zorunda kalabilmektedirler. Ayrıca sosyal olarak adaletsiz koşullar, gençlerin sivil / toplumsal yaşama ilişkin kararlara katılmalarını da engellemektedir. Sosyal olarak savunmasız gençlerin yaşamındaki daha kısa sürede görülen bu sonuçlar, onların savunmasız yaşamlarının gelecek kuşaklara yansıyan yönleri nedeniyle uzun süreli olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Yeterli sağlık bakımı olanaklarından yararlanamayan

bu gençler aracılığı ile örneğin düşük doğum ağırlığının ya da HIV / AIDS'in diğer kuşaklara aktarılması söz konusu olabilmektedir. Ayrıca şiddeti, baskı ve ayrımcılığı daha fazla deneyimleyen bu gençlerin topluma yararlılıkları da azalabilmekte; toplumsal ve politik şiddet kuşaklar arasında yaygınlaşabilmektedir. Riskli davranışların topluma yüksek maliyeti ve bu zorlu süreçlerin üstesinden gelmek için hem insan kaynaklarından hem de finansal kaynaklardan fedakârlık edilmesine neden olmaktadır. Ayrıca gelecekte daha iyi bir yönetim, sorumluluk ve demokrasinin gelişmesini sağlayacak en önemli insan kaynağı olarak gençlerin enerjilerinden ve ideallerinden yararlanılamaması gibi önemli sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Anonymous, 2011). Dünya Bankası (2011)'nin gençlerin yaşam döneminde açıkladığı bu sosyal savunmasız koşulların üstesinden gelebilmek, gençliğe yönelik politika ve programların sosyal adalet bakış açısından tartışılmasını gerektirmektedir (Anonymous, 2011). Çünkü gençlerin yaşamındaki bu riskli koşullar, onların yaşamında sosyal adaletsizliklere işaret etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde özellikle çok kültürlü bir toplum yapısında gençlik politikalarının uygulanması kentsel alanda yaşayan üst, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki sosyal olarak savunmasız gençler için bir ihtiyaç olarak önem kazanmaktadır. Bu politikaların, gençliğin suça yönelik eğilimlerini azaltmaya ilişkin sosyal kontrol ya da mahkûmiyet gibi uygulamalardan; gençlerin sorunlu davranışlarını engellemeye ve riskleri azaltmaya; daha katılımcı, sosyal olarak eleştirel fikirlerin desteklenmesine doğru zamanla değiştiği ve bu değişimin toplumsal yaşama yansıdığı anlaşılmaktadır. Daha yapıcı ve zamanla gelişme gösteren bu politikalar; gençlerin sosyalizasyonunu, yetişkinlerle destekleyici ilişkiler kurmalarını, adaletsizliklerin temel nedenlerine toplu sağduyu göstermelerini, eleştirel düşüncelerini ve sonuç olarak gençliğin gelişimini hedeflemektedir. Daha genel bir ifade ile gençliğin yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedefleyen mevcut politikaların başarısız olması ise, genç bireylerin toplumsal / sivil yaşama katılımına, eğitim / akademik başarısına ve sonuç olarak sağlıklı birer yetişkin olarak topluma kazandırılmasına engeller koymaktadır. Gençlerin toplum içinde yaşadıkları sosyal adaletsizlik temelinde ortaya çıkan bu sorunlar onların sosyal açıdan savunmasız kalmalarına neden olmaktadır.

Gençlerin yaşamındaki sosyal savunmasızlık; çoğu zaman sosyal, ekonomik, kültürel norm ve uygulamaların neden olduğu risk ve belirsizliklere karşı kendilerini savunabilecek ve olumsuz sonuçlar

ile başa çıkabilecek kapasite ve becerilerden yoksun kalmaları ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle gençlerin, yaşam döneminde toplum içinde yaşadıkları adaletsizliklere dayanan sosyal savunmasızlıkları, gelecek kuşaklara yansıyan yönleri ile tüm yaşam dönemlerine (bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik) aktarılmış olmaktadır. Bu bağlamda sosyal adalet; öncelikle refah düzeyinin artması, barış, güçlenme, sosyal olarak savunmasız gençlerle birlikte yaşamayı öğrenme ve zor koşullarla başa çıkabilmek açısından toplum için adaleti gerektirir. Toplum için adalet, aile yaşamında sosyal adaleti sağlayarak gençlerin yaşamında sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur (Anonymous, 1999). Bu nedenle tüm yaşam dönemlerine ilişkin yapılacak iyileştirmeler dolaylı yollardan sosyal olarak savunmasız gençlerin yaşamında sosyal adaletin sağlanmasını destekler (Tablo 2).

Tablo 2. Yaşam dönemlerindeki sosyal savunmasızlıklara karşı başa çıkma stratejileri

Sosyal savunmasızlıklar	Başta çıkma stratejileri
Yetersiz bireysel ve kuşaklararası sağlık	<ul style="list-style-type: none"> Sağlık bakımına ücretsiz erişim Anne sağlığını geliştirme, çocuk ve gençlerin yetersiz ve dengesiz beslenmesini engelleyecek girişimlerde bulunma gibi şimdiki ve gelecek kuşakların beslenme durumunu iyileştirme Özellikle çocuğunu okula gönderemeyen ailelerin kız çocukları başta olmak üzere tüm çocukların eğitim alanlarına ulaşmalarını sağlama Yaşlı sağlığının iyileştirilmesi ve sosyal korumanın sağlanması
Yoksulluk nedeni ile eğitim alanlarına dahil olamama	<ul style="list-style-type: none"> Çocukların eğitimi için ebeveynlere ya da bakım verenlere nakit para desteği yoluyla makul ve düzenli gelir sağlama Okula düzenli olarak giden çocuklar üzerinde hanehalkı gelirine katkıda bulunmak üzere yapılan baskıyı azaltma
Çalışma yaşamı ile ilişkili sorunlar	<ul style="list-style-type: none"> Çocuk sağlığına ve eğitimine yatırım yoluyla onların iş olanaklarının niteliğini ve niceliğini artırma
Ayrımcılık ve yetkisizleştirme / güçsüzleştirme	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal olarak dışlanan örneğin eşini kaybeden yaşlı kadına çeşitli hizmetlere ve sosyal bakıma ulaşmayı sağlayan nakit transferler yoluyla düzenli gelir sağlama. Sosyal olarak dışlanan engelli bireyler ile miras, toprak paylaşımı gibi konularda haksızlığa uğrayan kadınlar gibi savunmasız grupların korunması amacı ile kapsamlı sosyal bakım programlarında ayrımcılıkla mücadeleye karşı önlem alma (yasa, kural vb. gibi). Toplumda çoğu zaman dışlanan kadınlara çocuk desteği ödemesi yapılması.

(Cain, 2009'dan uyarlanmıştır)

Sosyal olarak savunmasız gençlerin yaşamı için sosyal adaleti sağlayan politika ve programlar; onların yaşama yönelik mücadele ve potansiyellerinin anlaşılması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, aktif bir vatandaş olarak içinde yaşadıkları topluma kazandırılmaları ve

gelişmenin öncüsü olabilmeleri için enerjilerini doğru yönde kullanabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle gençliğe yönelik sosyal adalet politika ve programları *ihtiyaç ve hak temelli* olmalıdır. Çünkü eşitsizlikler doğrudan yoksul bir ailede yaşayan sosyal olarak savunmasız gençleri daha çok etkilediği için sağlık, eğitim, iş vb. gibi ihtiyaçlara odaklanmak; sivil, siyasal ve sosyal hakların etkili bir şekilde kullanılması mümkün olmaktadır (Smutanyi, 2008). Ayrıca bu politikalar devlet desteği ve yardımları ile gençlerin eğitim almalarını ve formal eğitim alan akranlarının düzeyini yakalayabilmelerine olanak sağlamalıdır. Günümüzde iş alanlarında diğer bireyler ile yarışabilmek için oldukça yaygın olan bilgi teknolojilerine ilişkin becerileri kazanmaları ve meslek edinmeleri gerekmektedir. Özellikle üreme sağlığına ilişkin sorunlara yönelik yeterli sağlık hizmetlerine erişebilmeleri sağlanmalıdır. Doğrudan gençlik organizasyonlarına katılarak yaşam becerileri kazanabilmeleri ve kendi başlarına ayakta durabilmeleri için toplumsal temelli fırsatlardan yararlanabilmeleri desteklenmelidir. İşe girme, çıraklık ya da staj imkânları sunan iş alanları ile gençlik organizasyonları arasında bağlantılar kurulmalıdır. Gençlerin düşük faizli kredi olanaklarından faydalanabilmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca mevcut politikaların, gençlerin yaşamlarını etkileyen kararlara katılmalarını sağlayan sosyal içermeye yönelik politikalar olması gerekmektedir (Anonymous, 2011).

KAYNAKLAR

- Alper, Y. (2007). Sosyal adalet. <http://www.enfal.de>, Erişim Tarihi: 21.04.2009.
- Anonymous, (1999). Social Justice: A Scotland Where Everyone Matter. Scottish Executive (Tactica Solutions), 20 p., Edinburgh.
- Anonymous, (2002). Socio-Demographic Vulnerability: Old and New Risks for Communities, Households and Individuals. Economic Commission for Latin America and the Caribbean / ECLAC ve Latin American and Caribbean Demographic Centre / CELADE. www.eclac.org/publicaciones/xml/4/11884/LCW3-Vulnerability.PDF, Access Date: 29.05.2011.
- Anonymous, (2003). Reports of The Small Island States Meeting of Experts on the Vulnerability of Small Island Developing States: Enhancing Resilience, The Role of the Private Sector, Civil Society and Trade in the Sustainable Development of SIDS. Building Resilience in Small Island Developing States / SIDS, Commonwealth of Dominica, Roseau, Roseau.
- Anonymous, (2004). Annual Report: Action on Social Justice in Wales. Lywodraeth Cynuliad Cymru Welsh Assembly Government, Scotland.
- Anonymous, (2006a). Social Justice in an Open World: The Role of the United Nations. The International Forum for Social Development, Department of Economic and Social Affairs Division for Social Policy and Development (ST/ESA/305), United Nations (UN), 157 p., New York.
- Anonymous, (2006b). Study on Social Vulnerability. Annual Report on Social Vulnerability. Spanish Red Cross, Spain.
- Anonymous, (2010). World Development Indicators 2010. The World Bank, Washington, USA.
- Anonymous, (2011). Life-Cycle Approach: A Framework to Identify Vulnerabilities and Opportunities. World Bank, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTCY/0,,contentMDK:20243956~menuPK:565264~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:396445,00.html>, Access Date: 29.05.2011.

- Chain, E. (2009). Social Protection and Vulnerability, Risk and Exclusion Across the Life-Cycle. Promoting Pro-Poor Growth: Social Protection, (Ed: OECD), pp., 129-144.
- Dodson, M. 1993. Social Justice. Annual Report on the Aboriginal and Torres Strait Islander, Australia.
- Freyssinet, J. (2009). How Can Social Vulnerability Be Measured: A work in Progress. 3rd. OECD Forum on "Statistics, Knowledge and Policy": Charting Progress, Building Visions, Improving Life. 27-30 October 2009, Busan, Korea.
- Gergen, K.J. (2003). Action Research and Orders of Democracy. Action Research, 1; 39-53.
- Gruskin, S., Plafker, K. and Smith-Estella, A. (2001). Understanding and Responding to Youth Substance Use: The Contribution of a Health and Human Rights Framework. Public Health Matters, 91 (12): 1954-1963.
- Harrison, D.W. (2006). Human Ecology and Social Justice. Social Justice in Context, 2; 1-3.
- Miller, D. (1999). Principles of Social Justice. MA: Harward University Press, Cambridge.
- Miller, D. (2003). Political Philosophy: A Very Short Introduction. Oxford University Press, Oxford.
- Miller, D. (2004). Social Justice in Multicultural Societies. Cultural Diversity Versus Economic Solidarity, (Ed: P. Van-Parijs), pp. 13-32, Brussels.
- Smutanyi, N. (2008). The African Debate on Social Justice. Friedrich Ebert Stiftung-Tanzania / Chama Cha Mapinduzi Youth League Regional Forum on Youth Perspectives and Social Justice, 23rd – 27th November, Dar es Salaam, Tanzania.